

TijdSchrift 118

Historische Vereniging Vlaardingen • december 2010

Voor al uw schilderwerken.

Schildersbedrijf **L.C.M. van den Heuvel**

Tel. 06 - 22463741

Westhavenkade 8

3131 AB Vlaardingen

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: fiscad@hetnet.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Stout Grafische Dienstverlening

A. Hoogvlietstraat 6 - 3134 CC Vlaardingen
tel. 010-2480603 - fax 010-4344878
info@stoutinu - www.stout.nu

*Freelance, gediplomeerd lood- & zinkwerker.
Ook voor dakadviezen.*

W.H. Daalmeijer

Telefoon 010-4345587
Mobiel 06-52341310 / 06-16653931
www.loodgieterdaalmeijer.nl

...ook voor uw tegelwerken
www.daalmeijertegelwerken.nl

**Voor kopieën
(ook in KLEUR)**

**moet je
naast
de molen zijn!**

DRUKKERIJ/COPYSHOP
A. OUWENDIJK
naast de molen
Kortedijk 16a-b
3134 HB Vlaardingen

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:
Schadeverzekeringen
Watersportverzekeringen
Levensverzekeringen, Pensioenen
Financiële planning
Schadebegeleiding
Financiering, scheepshypotheke
Vermogensbeheer

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:
- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 16,50 per jaar, te voldoen per accept-girokaart. Het bankrekeningnummer van de vereniging is 39.56.57.016, het postgironummer is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:
W.C. den Breems, voorzitter
A.W.J. Andriessen, penningmeester
mevr. G.H.J. Maat-Grijsen, secretaris
J. van Elk
E.A. Lohmann
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevr. T. van der Hoek, notuliste

Contactadres / losse verkoop publicaties:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Ledenadministratie:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Adres ledenactiviteiten:
Kortedijk 16a/b
3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322 (kantoor)
(010) 434 2474 (thuis)

Redactie Tijd-Schrift:
E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M. Carree
A. Maarleveld
B. Ruigrok

Redactie-adres:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992
© Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vernieuwvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel 3

“Die heeft in de Zomerstraat op school gezeten”
Arij Maarleveld 4

Loflied op Vlaardingen
J.H. Speenhof 19

Boek- en cdbesprekingen 31

Ledenactiviteiten 32

Bij de omslag: Meester Vuyk opent de deur van de hoofdschool.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

Het Vlaardingen cadeau !
 Replica Vlaardings Haringbord

het waaigat
 woon-ideeënwarenhuis

Markt 57 Vlaardingen tel. 010-4343685
www.waaigatwonen.nl

ECHTE VLAARDINGERS
 KOPEN HUN TAPIJT BIJ:

Hofman

stofferij

Kuiperstraat 39b
 3131 CH Vlaardingen
 Tel/fax: 010-4351073

**EEN UITERST BETROUWBAAR EN
 VAKKUNDIG ADRES**

TAPIJT - GORDIJNEN - VINYL
 ZONWERING - LAMINAAT

Historische Vereniging Vlaardingen

www.hvv-vlaardingen.nl

Korte Hoogstraat 4a
 3131 BK Vlaardingen
 Tel. 010 - 434 38 44

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
 3131 VL Vlaardingen
 Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL

BLOEMSIERKUNST

Rustig

Het is herfst en de stormen komen weer over ons. Wind en regen, en straks vorst en wellicht weer sneeuw. Het weer kan bij tijd en wijle behoorlijk onstuimig zijn, met daartussen periodes van rust. Dat doet zich ook voor bij de omgang met onze Vlaardinge historie. Lange tijd is het politieke en bestuurlijke klimaat daarvoor onstuimig geweest, en werd er nietsontziend gesloopt. Nu zitten we in een ogenschijnlijk rustige periode. Maar dat wil niet zeggen dat er niets gebeurt. Achter de bestuurlijke schermen wordt er druk gewerkt aan een goed beleid voor stadsherstel en monumentenbescherming. Het Beschermd Stadgezicht zit eraan te komen, evenals een lijst met Beeldbepalende panden. Het lijkt erop dat na 44 jaar strijden en overleggen de inspanningen van de HVV eindelijk goede vrucht beginnen af te werpen, omdat bestuurlijk Vlaardingen ons de laatste jaren eindelijk serieus neemt. En dat is een goede zaak voor de Haringstad! Kunnen we dan rustig achteroverleunen? Nee, zeker niet. Waakzaamheid blijft geboden en we zullen de ontwikkelingen in de gaten blijven houden en bijvoorbeeld als het nodig is op aankondigingen van sloopactiviteiten van historisch waardevolle panden reageren. En de Gemeente gevraagd en ongevraagd advies blijven geven. Maar dat nu wel als een gewaardeerde en gerespecteerde vereniging.

En we blijven u, onze leden en lezers, natuurlijk voorzien van interessant lees- en kijkmateriaal. De hoofdmoot van dit Tijd-Schrift gaat over de geschiedenis van het bijzonder onderwijs. Hoe werden kinderen die moeilijk konden leren, en daardoor op een gewone school niet meekonden komen, opgevangen en gestimuleerd om het beste uit zichzelf te halen? Voor de komst van de leerplicht gebeurde dat gewoon niet: ze gingen werken. Met de leerplicht veranderde dat en moesten ook zij onderwijs krijgen. Gelukkig waren en zijn er bevlogen leerkrachten die zich met hart en ziel inzetten voor deze achterstandskinderen. Tegenwoordig is dat bijzondere onderwijs beter geaccepteerd dan vroeger; toen kwam men er liever niet voor uit dat men op zo'n school zat of gezeten had. Arij Maarleveld, die zelf enkele jaren op de 'BLO-school' onderwijs heeft gegeven, heeft er een boeiend artikel over geschreven, met veel aandacht voor mensen zoals Simon Vuyk en Herman Frantsen die voortrekkers waren in dit speciale onderwijs.

Een tweede bijdrage in dit Tijd-Schrift is een 'Loflied op Vlaardingen' van de dichter/zanger J.H. ('Koos') Speenhoff, schrijver van onder meer 'Daar komen de schutters'. Hij bracht deze ode aan de Haringstad op 30 december 1936, ter gelegenheid van het huwelijk van prinses Juliana en prins Bernhard. Dank zij Jan Anderson wordt dit loflied nu aan de vergetelheid ontrukkt.

Verder nog een paar korte boekbesprekingen en een cd-recensie, en uiteraard de actuele ledenactiviteiten. De redactie wenst u prettige feestdagen, een voorspoedig 2011 en een rustige herfst en winter!

Eric van Rongen
 Eindredacteur

**DIJKSHOORN
 EUROMOVERS**
 SLUITEN MOET ENKELTIJK

AL MEER DAN
50 JAAR
 VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: + 31 (0)10-2480522

“Die heeft in de Zomerstraat op school gezeten”

De openbare school voor B.L.O. aan de Zomerstraat 1919-1966

Arij Maarleveld

“Hé meester, ken je me niet meer?”

Langzaam herken ik in de man, half in de vijftig, de jongen van toen.

Hij was een jaar of tien, ik zo’n dertien jaar ouder.

Hij was een dondersteen van een leerling, ik een jonge onderwijzer.

Die aardige oudere man heeft in de Zomerstraat op school gezeten.

Hij wil niet dat zijn kinderen weten dat hij daar op school zat.

Wat was dat eigenlijk voor een school?

Voor wie was die school bedoeld?

Hoe kwam die school er?

Hoe kwam je er op?

Wat werd er van?

Leerplicht in een standenmaatschappij

Wanneer in 1901 de Leerplichtwet van kracht wordt, moet elk kind naar school. Er kan in Vlaardingen uit tien scholen worden gekozen. Uit vijf openbare: een Burgerschool van de 1e afdeling, een Burgerschool van de 2e afdeling, een Tusschenschool, een Kostelooze school en een Meisjesschool voor Meer Uitgebreid Lager Onderwijs. Van de openbare scholen is de standenmaatschappij goed af te lezen. Verder kan men kiezen uit vijf bijzondere: twee voor christelijk onderwijs, een school voor gereformeerd onderwijs, de rooms-katholieke Parochiale school voor jongens en de rooms-katholieke Parochiale school voor meisjes.

Als in mei 1908 in de Prins Hendrikstraat School E wordt geopend, vragen Burgemeester en Wethouders aan de Plaatselijke Schoolcommissie of het geen tijd wordt eens “...te breken met het stelsel van de zoogenaamde standenscholen.” De Plaatselijke Schoolcommissie laat weten tégen te zijn, want het is “...niet in het belang van het onderwijs.”

Burgemeester en Wethouders nemen met dat antwoord geen genoegen en vragen naar de gronden. Na enige tijd worden die gronden gegeven. Er wordt gewezen op het feit dat er op sommige scholen sprake is van voorbereidend en op andere scholen van eindonderwijs. De Plaatselijke Schoolcommissie noemt echter nog een grond: “Ook is ons uit de praktijk gebleken, dat de omgang met de meer beschaafde kinderen niet het kind uit het volk opheft, maar wél, dat de verkeerde invloed van het ruwe en ongemanierde kind steeds sterker is dan de invloed ten goede, welke moet uitgaan van het welopgevoede kind.”

Toch verandert er iets. In het ‘Verslag van de Schoolcommissie over 1910’ staat School E

als “school voor minvermogenen” vermeld, maar in het ‘Verslag over 1911’ is die kwalificatie afwezig. In het ‘Verslag over 1912’ ontbreekt ook de kwalificatie “school voor onvermogenen” bij School A.

De ouders zullen intussen niet vermogend zijn geworden. Als er tussen de middag bijles wordt gegeven en er extra oefeningen moeten worden gemaakt, maken de ouders van de Kostelooze School aan de Broekweg en de Tusschenschool aan het Westnieuwland, daar bezwaar tegen, omdat “...hunne kinderen dan eten moeten wegbrengen, schillen ophalen en andere boodschappen doen.”

Geestelijk misdeelde kinderen

Alle kinderen móeten dus vanaf 1901 naar school en als het leren moeizaam gaat, blijven ze zitten en nóg eens en soms nóg eens. Als ze de school verlaten hebben en er zitten gaten in hun kennis, dan kunnen ze in de avonduren naar de herhalingsschool die aan de Kostelooze School is verbonden. Soms zijn daar problemen vanwege “...het verschil in ontwikkeling der bezoekers.”

In het ‘Jaarverslag over 1916’ van de Plaatselijke Schoolcommissie lezen we dat Antonie Schouten, hoofd van School D aan de Zomerstraat, opmerkzaam maakt op een leerling die al een paar jaar in de laagste klasse zit, “...die heel niet mee kan, doch thuis hoorde in eene klasse voor achterlijke kinderen. Op de verschillende scholen schijnt een voldoende aantal van deze stakkers te zijn voor een of twee klassen.”

Dan blijkt ook dat het hoofd van School A, C. Visser Gzn., daar al eerder op heeft gewezen en dat het reeds een paar jaar op het repertoire der Commissie staat om met een voorstel voor een of meer klassen voor Buitengewoon Lager Onderwijs te komen.

Er gaat pas echt iets gebeuren als in juli 1917 de afdelingen Vlaardingen van het ‘Nederlandsch-Onderwijzers-Genootschap’ en de ‘Bond van Nederlandsche Onderwijzers’

zich met een adres tot de gemeenteraad wenden, waarin staat “...dat zij met zorg aanzien het verblijven op de gewone lagere scholen van vele geestelijk misdeelde kinderen, daar deze niet de opvoeding en het onderwijs verkrijgen, welke juist voor hen zoo zeer noodig zijn, dat naar hun overtuiging, welke steunt op eigen en anderer ervaring, het echter zeer goed mogelijk is, van zulke geestelijk misdeelde kinderen vaak nuttige leden der samenleving te maken, waardoor het belang, zoowel van die kinderen, als van de geheele samenleving ten eerste gediend wordt, dat daarvoor echter noodig is een instelling van onderwijs, speciaal ingericht op het aanbrengen van kennis en vaardigheid bij zulke kinderen.”

Zo’n instelling zou er komen. Eén van de vier ondertekenaars van het adres was Arie Pleijsier, later bekend als schrijver van ‘De Kostelooze School’, redacteur van ‘Het Boek voor de Jeugd’ en als bestuurder bij de S.D.A.P. en de V.A.R.A.

Het adres komt in handen van B & W in de vergadering van 20 februari 1919 en het voorstel wordt behandeld in de raadsvergadering van 8 mei 1919. Daar wordt de vraag gesteld waarom het plan twee jaar in studie was.

Er blijkt in de Plaatselijke Schoolcommissie onenigheid te zijn geweest. De secretaris van de commissie is zelfs afgetreden. De controverse openbaar versus bijzonder onderwijs lijkt daaraan niet vreemd te zijn geweest.

Openbaar met een bijzonder randje

Tijdens de Eerste Wereldoorlog komt in Nederland het algemeen kiesrecht voor mannen tot stand en komt er met de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs een einde aan de langdurige schoolstrijd.

Het was niet vanzelfsprekend dat in het overwegend protestants-christelijke Vlaardingen de school voor B.L.O. een openbare zou worden. De Plaatselijke Schoolcommissie had die vraag niet kunnen beantwoorden.

In het advies van die Plaatselijke School-

Hugo de Bordes, burgemeester van Vlaardinger-Ambacht van 1903-1919 en wethouder van Vlaardingen van 5 september 1911 tot 24 oktober 1919 en als zodanig verantwoordelijk voor de totstandkoming van de school. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

commissie lezen we: “Toch bleek – waar het stichten van scholen voor Buitengewoon onderwijs voor iedere gezindte door alle aanwezigen een totale onmogelijkheid werd geacht – een ernstig bedoelen, om alles te doen, wat maar enigszins mogelijk is, om de zwakzinnige kinderen te helpen.”

Behoudens rijkssubsidies zouden alle lasten, zowel bij openbaar als bijzonder onderwijs, door de gemeente gedragen worden. B & W hakken de knoop door en stellen een gemeentelijke inrichting voor “...aangezien ons tot dusver van plannen tot stichting van eene bijzondere school voor buitengewoon lager onderwijs niets bekend is.”

De schoolstrijd is voorbij en in de geest van de onderwijspacificatie schrijven B & W in de lente van 1919 in de Memorie van Toelichting aan de gemeenteraad: “Uit den aard der zaak is bij dit soort onderwijs de kloof tussen Bijzonder en Openbaar Onderwijs het meest gemakkelijk te overbruggen.”

Vanuit die gedachte schrijft de gemeente de hoofden van de openbare én de bijzondere scholen aan en die verlenen medewerking. Zo meldt C. Visser Gzn. van de openbare School A, vijf leerlingen aan én weet vijf leerlingen die “...niet schoolgaan of huisonderwijs ontvangen.” Later meldt hij nog een leerling aan. Zijn collega, C.C. Fröger, hoofd van de christelijke school aan de Hofjesstraat, signaleert twaalf leerlingen. Hij doet dat zonder voorbehoud.

Kanttekeningen worden wel gemaakt door zijn collega P. Droppert die twijfels heeft of ouders hun kind naar de openbare school zullen sturen, terwijl T. van der Kooy, hoofd van de school in de Emmastraat meent twee leerlingen te hebben, maar, schrijft hij: “Ik weet echter niet, of de ouders in die overplaatsing naar een openbare school zouden bewilligen.” In het voorstel aan de raad van 29 april 1919 gaan B & W uit van 56 leerlingen en in 1921 kan worden geschreven:

“De bevolking dezer school wordt niet alleen geleverd door de openbare, maar evenzeer door vele bijzondere scholen in de gemeente.” Bij de opening van de school in november 1919 zegt wethouder C.G. Roos: “Laat het een geruststelling zijn, dat ook ik volgelijng tracht te zijn van den Grooten Kindervriend en dat in de hoogste klassen gelegenheid tot godsdienstonderwijs zal gegeven worden.”

De school aan de Zomerstraat zou door de jaren heen een ‘oecumenisch’ karakter hou-

staat er een openbare school met daarnaast een vereniging. Op de morgen van de officiële opening van de school, 24 november 1919, wordt die vereniging opgericht door vijftien personen, waaronder wethouder C.G. Roos als voorzitter. Leden worden de voorzitter van de Plaatselijke Schoolcommissie M. de Heer, A. Hoogerwerf, die vanaf 1928 vele jaren voorzitter zal zijn en G. van der Molen. De laatste zal bekendheid krijgen vanwege zijn verzet tegen het storten van vuile grond in de Broekpolder en als de grootvader van Geert Mak. Vanaf 1920 zijn ook de burgemeesters P. Pruis, A. van Walsum, M.C. Siezen en J. Heusdens bestuurslid.

De hoofden van de school, Cornelis Leeflang, Herman Frantsen en Simon Vuyk, zullen in de ‘Vereniging Zorg voor het achterlijke kind’ als secretaris- penningmeester een centrale rol spelen. Waar hun werk voor de school ophoudt en hun werk voor de Vereniging precies begint, is niet altijd duidelijk.

De op initiatief van de vereniging tot stand gekomen werkinrichting en weefkamer wordt in 1949 als het ware afgesplitst onder de naam Herman Frantsenstichting. In 1950 wordt de naam van de Vereniging gewijzigd in ‘Vereniging Nazorg B.L.O.’

Selectie

“Die heeft in de Zomerstraat op school gezeten.” Een mededeling die niet als aanbeveling wordt bedoeld. In de volksmond heet de school immers ‘de achterlijke school’. Oudleerlingen komen er liever niet voor uit dat ze er op school zaten.

Duidelijk verstandelijk gehandicapten en kinderen die op een ‘gewone’ school in dezelfde klas een paar keer bleven zitten, gingen naar de school voor Buitengewoon Lager Onderwijs aan de Zomerstraat, een school die twee gescheiden afdelingen kende.

Het doel van de school was passend onderwijs te geven aan kinderen “...door zwakke geestvermogens ongeschikt om het onder-

De vrijzinnig-democraat C.G. Roos, leraar aan de plaatselijke Visscherijschool, wethouder van onderwijs, voorzitter van het bestuur van de Vereniging ‘Zorg voor het achterlijke kind’. Hij werd later burgemeester van Lekkerkerk, door de bezetter naar Duitsland gevoerd en keerde niet terug. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

den. Dit blijkt uit de activiteiten van nogal wat personeelsleden in de hervormde en de remonstrantse kerk in Vlaardingen en de kerk van de NPB in Schiedam. Daarnaast zijn er onder het personeel ook niet-kerkelijken en na de oorlog een actief lid van het Humanistisch Verbond.

Reeds vóór de opening van de school wordt een beroep gedaan op de burgerij om lid te worden van een vereniging, die de speciale belangen van de leerlingen zowel tijdens als na hun schooltijd zal behartigen. Zo ont-

Een groepje leerlingen in de jaren '20 of '30. In een tijd met grote klassen op de gewone school was in de Zomerstraat een meer individuele benadering mogelijk. (Foto: Stadarchief Vlaardingen).

wijs aan een gewone lagere school te volgen.” Vandaag kennen we vele vormen van speciaal onderwijs, maar tot in de jaren ’60 van de 20ste eeuw is er in Vlaardingen op dat gebied slechts sprake van een hoofdschool en bezinkingsklassen in de school voor B.L.O. aan de Zomerstraat.

...In de volksmond heet de school immers
‘de achterlijke school’.
Oud-leerlingen komen er liever niet voor
uit dat ze er op school zaten...

In de hoofdschool vinden kinderen een plaats die niet in staat zijn gebleken het onderwijs aan de gewone school te volgen. In de bezinkingsklassen worden duidelijker geestelijk gehandicapten geplaatst, die wel op de kleuterschool, maar vaak niet op de gewone lagere school zijn geweest.

Dokter G.D. Birnie, tientallen jaren bestuurslid van de ‘Vereniging Zorg voor het Achterlijke Kind’, schoolarts van 1919 tot 1948, enige tijd gijzelaar tijdens de oorlog.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

Het gemeentebestuur lijkt er goed oog voor te hebben dat de juiste kinderen worden toegelaten, want op 3 april 1919 schrijven Burgemeester en Wethouders aan de hoofden der lagere scholen dat “...de op te richten school niet de aangewezen onderwijsinrichting behoort te worden voor alle minder gewenschte elementen der lagere scholen.”

B & W hadden goed geluisterd naar de Plaatselijke Schoolcommissie die, samen met het hoofd van een Vlaardingse openbare en die van een protestants-christelijke school op bezoek bij een school voor B.L.O. in Dordrecht, te horen hadden gekregen: “Liet men de onderwijzers de beslissing over het al of niet zenden van leerlingen naar een school voor achterlijke kinderen, zoo zou er ongetwijfeld een zeer groot percentage van de gewone school worden overgebracht naar die voor achterlijke kinderen.”

Voor de selectie is verantwoordelijk Cornelis Leeftang te Rotterdam, onderwijzer aan de school voor B.L.O. aan de Veemarkt aldaar. Hij is uit negen sollicitanten tot hoofd van de nieuwe school benoemd. Hij vraagt de wethouder van onderwijs om C.F.Th. von Ziegenweidt, arts voor Zenuw- en Hersenziektes te Rotterdam, een onderzoek te laten doen naar de geestesgesteldheid van de aangemelde kinderen. Leeftang zal dan met deze arts de toelating regelen op de manier zoals dat ook op de school in Rotterdam gebeurt.

Dat betekent onderzoek door het hoofd van de B.L.O.-school door het afnemen van tests. Leeftang zorgt zelf voor het materiaal, “...bestaande uit wat kleine plaatjes met afbeeldingen uit het dagelijksche leven, eene groote plaat die ik kan in orde brengen voor de lacunenproef, eenige verschillende gekleurde cartons, etc. Bij het onderzoek gebruiken wij ook eenige modellen van dieren uit de omgeving, paard-kip-koe-haas of konijn e.d. of afbeeldingen ervan – en een paar goede wandplaten, liefst van ‘Het volle Leven’, uit de collectie Ligthart en Scheepstra.” Daar-

na vindt onderzoek door de dokter plaats, die vragen stelt aan de mogelijke leerling en ouders. Hij blijkt ook ‘schedelmetingen’ te doen. In een register wordt van dit alles een proces-verbaal opgemaakt. Gebrekkige leerprestaties zijn bij toelating het primaire criterium.

Frantsen, de opvolger van Leeftang, zal vanaf 1925 gaan werken met de test van Binet-Herderschee. Vanaf het begin wordt een plaatselijke arts, G.D. Birnie, bij de school betrokken. Hij zal vanaf 1919 tot 1948 de schoolarts zijn, die zeker in latere jaren schedelmetingen stellig achterwege zal hebben gelaten.

Midden jaren dertig loopt het leerlingen-aantal wat terug. Men hoopt dat dit slechts een gevolg is van een daling van het percentage kinderen, dat voor dit onderwijs in aanmerking behoort te komen. In vergelijking met andere Nederlandse gemeenten bezoekt een naar verhouding gering aantal Vlaardingse kinderen het B.L.O.

Herman Frantsen
“Aardig is het te zien hoe het kind op de school komend met de gedachte ‘Ik kan toch niet’, gewend in de vorige school, langzamerhand het zonnetje van geluk ziet doorbreken. Een gevoel van ‘Ik kan toch ook’ breekt langzamerhand baan...”

Herman Frantsen, 22 mei 1930.

Onder de verantwoordelijkheid van de wethouders De Bordes en Roos komt de gemeentelijke school voor buitengewoon onderwijs tot stand. De school begint op 24 november 1919 met drie klassen in het vrijgekomen oude gebouw van School D, die naar de Nieuwe Kerkstraat is verhuisd. Naast het hoofd, C. Leeftang, is M.J. Geudeke er onderwijzer en E.J.H. Bouman onderwijzeres. Op 1 november 1920 komt er al een vierde klas.

De school, waar het onderwijs meer individueel is dan op de gewone lagere scholen met hun grote klassen, wordt al snel bezocht

door leerlingen uit Maassluis, Vlaardinger-Ambacht, Maasland, Nieuwenhoorn, Rozenburg, Pernis en Brielle. In 1932 komen er kinderen uit Hoek van Holland, “...zoodat thans de geheele omtrek van de school gebruik maakt.”

Intussen is Cornelis Leeftang in 1923 weer naar Rotterdam vertrokken om daar hoofd van een school voor B.L.O. te worden. De C. Leeftangschool voor openbaar speciaal onderwijs te Rotterdam houdt de herinnering aan hem levend.

In Vlaardingen wordt Leeftang opgevolgd door Herman Frantsen uit Utrecht. Hij zal de school zijn vooroorlogse gezicht geven. Hij wil zijn leerlingen, ook als ze de school verlaten hebben, kansen geven om tot nuttige leden van de maatschappij op te groeien.

De school heeft een handenarbeidlokaal, in het pedagogisch jargon van die jaren een ‘sloydlokaal’, waar men al spoedig zal kunnen figuurzagen. In 1924 wordt als onderdeel van handenarbeid het boeten van netten ingevoerd. Het personeel heeft zich daartoe be-

Herman Frantsen (1880-1954) was werkzaam als onderwijzer in het Buitengewoon Lager Onderwijs in Amersfoort en Utrecht van 1903 tot 1923 en als hoofd van de B.L.O.-school te Vlaardingen van 1923 tot 1 oktober 1940. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

Enkele personeelsleden hadden zelf les genomen op de Visscherijschool om de leerlingen van de school aan de Zomerstraat les in het boeten van netten te kunnen geven. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

kwaamd op de Visscherijschool waaraan wet- houder Roos leraar is.

Een jaar eerder is er aan de Groeneweg een schooltuin gekomen met de bedoeling: “Kenniss der Natuur te geven in de open lucht; eenige kennis aan te brengen van de eenvoudigste beginselen van Land- en Tuinbouw; afwisseling te brengen in het gewone onderwijs en lust aan te kweeken voor tuinarbeid.” In 1927 wordt er aan de schooltuin een keukentuin toegevoegd “...om groenten en aardappelen voor het huishoud-onderwijs te telen, ook voor de inmaak”.

Huishoudonderwijs wordt een leervak voor de meisjes van de hoogste klassen. In 1931 komt naast het keukononderricht ook het ‘wasschen en strijken’, want “...zoo hopen we onze meisjes meer pasklaar te maken voor het huishoudelijk werk.”

In 1932 telt de school 111 leerlingen, waarvan achttien in de bezinkingsklas.

Naast de school

De vereniging, los/vast naast de school, wordt opgericht met als eerste doel een werkinrichting te stichten. Dokter Birnie, die tot 1948 tevens de schoolarts is, zal er tot 1955 bestuurslid van zijn. De vereniging is nodig, omdat men voor de leerlingen van de bezinkingsklassen moeilijkheden voorziet bij het vinden van werk als ze de school zullen verlaten. Het eerste grote probleem is het verwerpen van geld en daarom wordt er een loterij

georganiseerd om de werkinrichting te kunnen oprichten.

Die loterij wordt een succes. We weten uit een, na de dood van haar man, door mevrouw Frantsen geschreven brief, dat haar man bij de lotenverkoop ten behoeve van de werkplaatsen, veel steun heeft gekregen van de Orde van de Vrijmetselaren waarvan Herman Frantsen lid was.

M.J. Brusse, in die dagen een bekend schrijver, heeft voor die loterij aandacht gevraagd in zijn rubriek ‘Onder de mensen’ in de Nieuwe Rotterdamsche Courant.

De werkplaats voor jongens komt er in 1926, de weefkamer voor de meisjes in 1928.

De weefkamer kreeg veel bezoekers, want “...nergens in den lande was reeds een dergelijke inrichting.”

Elis. M. Rogge schrijft in de NRC: “Het is te hopen dat in de groote steden van ons land dit voorbeeld spoedig gevolgd wordt. Het is sociaal en humaan werk van groote beteekenis voor een deel van ons volk.”

Werkinrichting en weefkamer zijn achtereenvolgens gehuisvest in het pand Schoolstraat, hoek Markt, in het ‘Sta-in-de-weg-gebouw’ aan de Dayer, boven de leeszaal en het kantoor van het Rotterdamsch Nieuwsblad. Toen dit gebouw in 1935 werd gesloopt, tijdelijk in de gymnastiekzaal naast de school om in 1936 in het gebouw aan de Zomerstraat te komen toen de ambachtsschool daar verdween.

De goede naam van werkinrichting en weefkamer is zeker de verdienste van Van Wensvoort, de eerste werkmeester en van de latere werkmeesters Den Otter en Van Leeuwen en van mejuffrouw Hartmans die er jarenlang aan verbonden waren. Alles wijst er op dat de pupillen het vrijwel altijd naar hun zin hebben en de afnemers de produkten van werkplaats en weefkamer van uitstekende kwaliteit vinden.

Intussen helpt men leerlingen van de hoofdschool een plaats te krijgen bij de haringvisserij en bij gemeentelijke en particuliere bedrijven. Ook met het oog daarop spreekt men in het Jaarverslag 1927 over het belang van het in het leven roepen van een avondcursus, waar het geleerde herhaald kon worden en verdere nuttige dingen verricht kunnen worden.

In oktober 1929 komt deze vorm van vervolgonderwijs tot stand. Die ‘avondschoon’ telt zo’n 20 tot 30 oud-leerlingen van de dag-school en duurt telkens van begin oktober tot eind maart.

Leerlingen waarvoor dit wenselijk is, gaan geregeld naar een koloniehuis in Ede. Als het kan niet in de zomer maar in de winter, “...daar de meeste gezinnen het dan niet te breed hebben...” Er moest geld zijn om de kinderen te kunnen sturen “...en ook voor kleding en schoeisel moest vaak gezorgd worden.”

De armoede van de kinderen die op het B.L.O. zitten, is in de crisisjaren niet uitzonderlijk. Zo weten we uit het verslag van de ‘Stichting Schoolkindervoeding Vlaardingen’ dat er van november 1932 tot april 1933, 54 maaltijden worden georganiseerd, waarbij het hoogste aantal deelnemende kinderen 419 is, waaronder een onbekend aantal leerlingen van de B.L.O. “Op maandag kregen de kinderen bruine bonen met spek, op woensdag rijst met krenten en boter en op vrijdag rijst met melk.”

Naast problemen rond voeding en hygiene, er kan op school gedoucht worden, zijn

er andere problemen die om een oplossing vragen en dus organiseert men collectes, bijvoorbeeld in 1932 voor invalidenwagens. Er komen giften binnen van o.a. H.M. de Koningin-Moeder en zo “...konden alle lichamelijke gebrekkigen geholpen worden aan een goeden nieuwen wagen.”

Hoofdschool, bezinkingsklassen, werkplaats, weefkamer, testen en collecteren. In de woorden van M.J. Brusse: “Van heel dit complex van bemoeiingen is de heer Frantsen de leider... controle, correspondentie, propaganda, lezingen, tentoonstellingen, enzovoort.”

Herman Frantsen gaat in 1940 met pensioen en verhuist naar Diepenveen. Kort voor zijn dood in 1954 zou hij de school, de werkplaats en de werkinrichting nog één keer be-

Leerling van de school aan de Zomerstraat in een looprek. Sommige leerlingen waren meervoudig gehandicapt. Hulpmiddelen als invalidenwagens moesten worden bekostigd uit liefdadigheid. De Vlaardingse burgers, maar ook de Vrijmetselaars, koningin Wilhelmina en de ex-keizer van Duitsland te Doorn, betaalden mee. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

zoeken. Het idee om huizen voor geestelijk gehandicapten in de eigen Vlaardingse woon-omgeving op te richten, is vermoedelijk van hem. Het idee om er zijn naam aan te geven, is van een andere initiator: zijn opvolger, Simon Vuyk.

Moeite met leren lezen en rekenen

De aandacht voor werkplaats en weefkamer zou kunnen doen vergeten dat de school voor B.L.O., de zogenaamde hoofdschool, een school was, waar de kinderen wel degelijk iets leerden van hun onderwijzers en onderwijzeressen die hun sporen in het onderwijs wel verdiend hadden. Eenmaal op de school toegelaten, kregen de kinderen kansen die meer rekening hielden met hun aanleg. Met de kennis van vandaag kunnen we veronderstellen dat er ook wel kinderen tot de school waren toegelaten, die vooral dyslectisch of autistisch waren, die vandaag de kwalificatie ADHD zouden krijgen en dat al dan niet in combinatie met zwakbegaafdheid, sociale achterstand, obesitas of slechthorendheid.

De leerlingen die de school bezochten konden er langer doorgaan dan tot het elfde of twaalfde jaar, eventueel tot hun achttiende jaar.

Frantsen wees er al op dat slechte prestaties op school volstrekt niet het mislukken in het maatschappelijk leven hoefde te betekenen. Zo zei hij bijvoorbeeld over zijn leerlingen: “Moeite met het leren lezen en rekenen maar verbazend handig en aanleg voor de handel.” Maar gelezen werd er wis en waarachtig en gerekend ook!

In de Zomerstraat werd steeds meer duidelijk dat het onderwijs “...klassikaal-individueel gegeven moet worden.” Individueel én klassikaal onderwijs aan kleine groepen. Dat wilde men laten zien in openbare lessen, die door velen bezocht werden. “Deze lessen nemen vaak de verkeerde gedachte, welke over de school bestaan, weg, daar velen menen, dat de school alleen bezocht moet worden door zeer

misdeelden, wat toch niet het geval is. Kinderen, die op de lagere school het onderwijs niet kunnen volgen en twee- of meerdere malen over een klas moeten doen, horen hier thuis en vinden er de school, waar onderwijs gegeven wordt naar ieders vermogen en waar het zelfvertrouwen weer wordt teruggevonden.”

Waar gingen de leerlingen als ze de school aan de Zomerstraat verlieten alzo naar toe? Hier volgt een bloemlezing van wat staat aange tekend over de bestemming van de eerste generatie leerlingen die in 1919 op school was gekomen: “Boetster geworden, wagenmakerij Brouwer Kortedijk, in ’t meubelvak bij Kamp Smalle Havenstraat, in ’t smidsvak, afgeschreven wegens lichamelijke ongeschiktheid, geplaatst bij timmerman Van Vliet Kortedijk, Matex, in de huishouding, Hollandia, stoomkuiperij Van de Berg.”

Simon Vuyk

“Waarom lees je als vrijzinnige op school eenmaal per week voor uit die orthodoxe kinderbijbel van W.G. van de Hulst?”

“De openbare school is er voor iedereen, de meeste kinderen komen uit orthodoxe milieus van Vlaardingen en Maassluis; dus kies ik Van de Hulst.”

Antwoord van Simon Vuyk op een vraag van zijn zoon.

Herman Frantsen wordt in het oorlogsjaar 1940 opgevolgd door Simon Vuyk, die er al sinds 1930 onderwijzer was. In 1932 was hij er H. Moerman opgevolgd als hoofd van de avondschool, die toen drie klassen telde, twee jongens- en één meisjesklas, de laatste o.l.v. mej. M. van Heijst. Vanaf 1933 was hij plaatsvervangend hoofd van de dagschool.

In het Jaarverslag 1936 komen we zijn naam tegen: “...den heer Vuyk, die niet alleen de administratie der verloting verrichtte, maar bovendien ook nog een groot aantal loten wist te plaatsen.”

Simon Vuyk (1902-1975) was afkomstig uit een “...vrijheidslievende, volkse familie”, met wortels in de volksbuurten van Rotterdam. Hij ging naar de kweekschool, waar hij onder andere les kreeg van Bernard IJzerdraat, de man die in 1940 als initiatiefnemer van de verzetsgroep de Geuzen bekend zou worden. Voordat Vuyk in 1930 onderwijzer werd op de

Vlaardingse B.L.O.-school, was hij onderwijzer op Rotterdamse volksscholen, ‘op Zuid’ aan het Afrikaanderplein en midden in de stad bij het Hofplein.

“Mijn vader wilde méér van het lesgeven maken en vond mogelijkheden op de openbare school voor B.L.O. van Herman Frantsen aan de Zomerstraat te Vlaardingen. Daar werd individueel onderwijs gevraagd en je kon er zelf leermiddelen ontwikkelen...”, schrijft zijn zoon in zijn herinneringen.

Na twee jaar was hij er al hoofd van de avondcursus geworden, terwijl hij als onderwijzer met Frantsen actief was ten behoeve van werkinrichting, weefkamer en nazorg. Gedurende de grote crisis van de jaren ’30 kostte het grote moeite om de producten van

werkinrichting en weefkamer te verkopen.

Vuyk bezat naast de lagere akte en de hoofdakte, de akte handenarbeid, en had in Leiden een bijscholingscursus orthopedagogiek gevolgd bij professor R. Casimir. Deze cursus kan worden beschouwd als een voorloper van het Diploma Buitengewoon Onderwijs en de latere opleidingen M.O.-Pedagogiek. Casimir was de intellectuele bondgenoot van de bekende Jan Ligthart. Van de ‘praktischehart-en-hoofd-en-weinig-moeilijke-woorden-gebruikende-pedagogiek’ van Jan Ligthart was Simon Vuyk zeer gecharmeerd. In 1942 haalde hij nog een akte logopedie.

Nadat van 1923 tot 1940 de remonstrantse Herman Frantsen in de Zomerstraat de gezichtsbepalende figuur geweest op de openbare B.L.O., waar ook kinderen op gingen die eerder op confessionele scholen voor gewoon lager onderwijs hadden gezeten, was niet gekozen voor een hervormde collega die wél gesolliciteerd en gelobbyd had. Gekozen was voor de eveneens vrijzinnige Vuyk, die overigens pas in 1943 lid werd van de remonstrantse gemeente in Vlaardingen, waarin hij een actieve rol zou spelen.

Tijdens de oorlog en in de magere naoorlogse jaren was Vuyk hoofd van de B.L.O.-school voor moeilijk lerende én voor zéér moeilijk lerende kinderen én van de avondschool én verantwoordelijk voor de nazorg, de werkinrichting en de weefkamer.

Hij was een van nature weinig op de voorgrond tredend mens die er overigens gepro- nonceerde opvattingen op nahield die niet altijd onmiddellijk werden verwoord. Leerlingen én collega’s konden veel van hem leren. Na een afnemende gezondheid ging hij in 1964 met vervroegd pensioen en overleed in november 1975 aan de gevolgen van de ziekte van Parkinson.

Oorlog

In 1940 was Vuyk de eerstverantwoordelijke voor het complex aan de Zomerstraat gewor-

Simon Vuyk (1902-1975), hier gefotografeerd in 1950. Hij was vierendertig jaar verbonden aan de ‘Zomerstraat’, waarvan vierentwintig jaar als de centrale figuur, gewaardeerd door leerlingen en collega’s. (Foto: Collectie Vuyk)

Jongens staan voor het hek naar de er achter gelegen hoofdschool. Links het gymnastiek-lokaal. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

den. De eerste zorg tijdens de Tweede Wereldoorlog was bescherming van pupillen en instandhouding van wat bereikt was. Schooltuinen in de Babberspolder verdwenen na het bombardement op Rotterdam. Zowel bij het uitbreken van de mobilisatie als in 1943 moest men hals over kop leerlingen terughalen uit de kolonie in Ede. Grote inspanningen waren nodig om voldoende materialen te verwerven om werkplaats en weefkamer aan de gang te houden.

“De verkoop ging op punten en speciale vergunningen.” Het was gunstig dat men voor de oorlog een partij grondstoffen had gekocht, zodat men wat vooruit kon. “Al moesten we voorzichtig zijn voor de controle, want we verwerkten grondstoffen, die feitelijk al in beslag waren genomen.”

Het verbod op collecteren wordt omzeild, alleen ‘Winterhulp’ mag van de Duitsers collecteren, door met circulaires te werken. De bestuursleden burgemeester Siezen en gemeentesecretaris Van der Linden worden uit hun ambt ontzet en dokter Birnie als gijzelaar weggevoerd. Men is doodsbenuwd voor de oudere leerlingen van de school en de pupillen van werkinrichting en weefkamer, vanwege “...de hardheid van sommige groepen en mensen ten opzichte van zwakzinnigen” en is bang ze niet “...uit de handen van slavendrijvers” te kunnen houden.

Vrijwel iedere ochtend komt er een “...invalidenwagen, op massieve banden, met een gamel vol, van de Centrale Keuken. Wat is dat

een zegen geweest. Velen zijn hierdoor voor erger gespaard gebleven.”

Tijdens de hongerwinter staan er ook onderwijzers van de school soep uit te delen in de gaarkeuken. Ze proberen er voor te zorgen dat er in de gamellen iets overblijft voor de leerlingen die er het slechtst aan toe zijn.

Er heerst grote vreugde in mei 1945, gevolgd door problemen rond werkinrichting en weefkamer in september 1945, toen de verkoop als gevolg van de geldsanering vrijwel stil viel.

Ook werd in mei '45 het gebouw van bezinkingsklassen, werkinrichting en weefkamer nog enige tijd gevorderd om N.S.B.-ers en collaborateurs vast te houden.

Wederopbouw

Na de oorlog heeft men in Vlaardingen wel andere dingen aan het hoofd dan die oude school voor B.L.O. aan de Zomerstraat. De aandacht gaat uit naar industrialisering en stadsontwikkeling. Er verrijzen nieuwe stadswijken met daarbij behorende scholen. De geboortegolf wordt opgevangen in houten Finse scholen en rijksgoedkeuring voor nieuwbouw van een school voor B.L.O. laat op zich wachten.

Nieuwbouw voor de school voor B.L.O. zit er voorlopig niet in. Voor Vuyk, die een scheiding wil tussen de moeilijk lerende kinderen en de geestelijk gehandicapten, rest niets anders dan de twee groepen met de laatste - doorgaans groepen van hoogstens achtien

kinderen - te blijven huisvesten in het direct aan de Zomerstraat gelegen gebouw, waarin zich sinds 1936 ook werkinrichting en weefkamer bevinden.

Om toch een scheiding aan te brengen, hebben de moeilijk lerende kinderen een afzonderlijke school in het meer naar achteren gelegen gebouw, met een eigen schoolplein en een eigen ingang.

gere school toe en spreekt met hoofd van de school, onderwijzer én de ouders. Het verhaal gaat dat hij nog wel eens in een klas ging zitten, om na een minuut of twintig de jongen of het meisje aan te wijzen, waarvoor men hem geroepen had. Zo'n kind werd dan door hem getest met de een Binet-test, ging met vader of moeder langs de schoolarts en kwam op de B.L.O.- school als de ouders akkoord gingen.

In de jaren vijftig bestaat er géén indicatiestelling, géén school voor kinderen met Leer- en Opvoedingsmoeilijkheden, géén clusters speciaal onderwijs, géén ‘rugzakjes’ om ‘samen naar school’ te gaan en niet zoiets als een ‘multidisciplinair samengestelde permanente commissie leerlingenzorg’. Een school voor kinderen met Leer- en Opvoedings Moeilijkheden zou eerst in september 1965 onder leiding van mevrouw M. de Kok-van Es van start gaan.

Tot aan zijn vertrek in 1964 nemen veel Vlaardingse ‘bovenmeesters’ gewoon contact op met collega Vuyk, wanneer één van hun leerlingen aanzienlijke moeilijkheden met leren heeft. Hij kwam dan naar de gewone la-

Vaak gebeurde dat pas na een bezoek aan de school waar de ouders konden vaststellen dat bij mensen als juffrouw K.P.D. de Lange, juffrouw Snel, juffrouw Van der Voorde, juffrouw Den Draak en de meesters Hofman, Wondergem, Rottier en Barendregt, binnen de mogelijkheden van elk kind, wel degelijk wat geleerd werd. Er waren zes of zeven klassen waarvan juffrouw Den Draak en meester Vuyk respectievelijk de hoogste meisjes- en jongensklas hadden.

De werkplaatsen zag Vuyk als plekken van sociaal-therapeutische aard. Hij was er niet gelukkig mee toen ze onder de paraplu van de sociale dienst, langzaam maar zeker een constructie werden met een groter accent op het

In 1935 met paard en wagen langs de boeren op Rozenburg om producten van de werkplaats en de weefkamer te verkopen. Voor de kar Herman Frantsen, op de kar rechts Simon Vuyk. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen).

commerciële. Dit leidde via de Gemeentelijke Sociale Werkplaats tot het Toeleveringsbedrijf Vlaardingen (TBV).

Uiteindelijk werd hij lid van de bouwcommissie van de nieuwe school aan de Delftseveerweg, waarvan in juni 1964 de eerste paal werd geslagen. Zijn doel om de school te splitsen, iets waarvoor hij vele jaren op het stadhuis bij wethouder H.K. van Minnen had gepleit, werd op de valreep bereikt. Eind 1964 werd hij ziek. Hij zou niet meer terugkomen en werd na enige tijd afgekeurd. Kort daarop werd Jan de Rooij, onderwijzer aan de school, waarnemend hoofd om hem na enige tijd definitief op te volgen.

Maatwerk

In 1949 krijgen alle Vlaardingse scholen een naam. De school voor Buitengewoon Onderwijs aan de Zomerstraat gaat Ericaschool heten; beide afdelingen wel te verstaan, want het blijft één school. De door Vuyk voorgestelde naam Erica was ontleend aan een figuur uit een sprookje van Nico van Suchtelen. Erica,

een figuur waarmee het, net als in het bekende sprookje van het lelijke jonge eendje, per saldo goed afloopt.

Bij de zeer moeilijk lerende kinderen lag het accent op de ontwikkeling van sociaal gedrag en de motoriek. De benadering was zeer individueel; men kwam doorgaans op jonge leeftijd, zes of zeven jaar en vertrok met achttien jaar; veelal naar werkinrichting of weefkamer.

Bij de groepen met moeilijk lerende kinderen waren er groepjes van ongeveer gelijkwaardig niveau, waaraan korte klassikale lessen werden gegeven. Vervolgens werden de kinderen op de manier van het z.g. Daltononderwijs aan individuele taken gezet om van de onderwijzer zelf zoiets als remedial teaching te krijgen.

De onderwijzer gaf opdrachten, keek na, legde uit, rekening houdend met de mogelijkheden van de leerling en vooral gericht op het individu. De verschillen tussen de leerlingen waren zeer veel groter dan de verschillen tussen de leerlingen van het gewoon lager onderwijs.

Bij de moeilijk lerende kinderen lag het

accent op taal en handvaardigheid. Veel leerlingen kregen spraakles van een logopediste. Voor het aanvankelijk lezen werd vooral gebruik gemaakt van de methode van Jan van Breda, dat wil zeggen als basis. Niet werd geschroomd om van een willekeurig andere leesmethode deeltje 3A alleen de bladzijden 17, 18 en 19 met de illustraties van weer andere bladzijden om te vormen tot zes taken. Vakmanschap, ervaring, vele methoden, karton en lijm zorgden voor zoveel mogelijk maatwerk.

Doorgaans was de ochtend gereserveerd voor rekenen, taal, aardrijkskunde en verkeersles. 's Middags werd er door de jongens getimmerd, geknutseld, manden gevlochten en werd er aan figuurzagen en schilderen gedaan. De klassen stonden vol met triplex voetballers van Fortuna en VFC.

De oudere meisjes zaten in de huishoudklas bij juffrouw Den Draak en leerden daar koken, bakken, wassen en strijken. Men leerde er keurig tafels dekken en andere klassen werden dan uitgenodigd om te komen eten.

De meeste leerlingen bleven tot het einde van de leerplicht op school, kregen nazorg bij hun eerste baas en volgden daartoe enige tijd de avondschool. Daar leerden ze waaraan ze in hun werk behoefte bleken te hebben.

Een aantal leerlingen stroomde door naar instellingen als ambachtsschool, huishoudschool, schippersschool of leerlingwezen.

Weg uit de Zomerstraat

In de jaren zestig was het aantal Zeer Moeilijk Lerende Kinderen zo groot geworden, dat een zelfstandige school zou kunnen worden gevormd. Afsproken werd dat die verzelfstandiging gelijktijdig zou plaatsvinden na gereedkomen van het nieuwe gebouw aan de Delftseveerweg.

Op 9 juni 1966 werd het nieuwe schoolgebouw officieel in gebruik genomen. Op 22 juli 1966 opende oud-wethouder H.K. van Minnen in het voormalige weeshuis een tentoon-

stelling. Daar stond een gedeelte van het meubilair dat kort daarvoor nog gebruikt was in de school aan de Zomerstraat. De titel van de tentoonstelling was 'Toen onze grootouders kinderen waren.'

De heer J. de Rooij zou verder gaan met de hoofdschool, de school voor Moeilijk Lerende Kinderen onder de naam Dr. Albert Schweitzerschool. Die naam was gesuggereerd door de heer C. Baan, gemeentelijk inspecteur van het onderwijs.

Na de benoeming van de heer J.C. Kröber aan het begin van het schooljaar 1967/1968 werden de 'bezinkingsklassen' een zelfstandige school voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen. Deze school nam de naam Ericaschool mee.

De Dr. Albert Schweitzerschool is later opgegaan in de openbare school voor Speciaal Basis Onderwijs Kameleon in de wijk Holy.

In ontwikkeling bedreigde kleuters, kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden en moeilijk lerende kinderen verwachten binnen enkele jaren te verhuizen naar een geheel nieuw schoolgebouw. Zo vinden verschillende scholen voor speciaal onderwijs in de school aan de Zomerstraat hun oorsprong.

Bronnen

Admirant, M. den, 'De Kostelooze School' van Arie Pleysier: Vlaardingen in de Eerste Wereldoorlog, bekeken door een rode bril. In: *Tijd-Schrift 110, Historische Vereniging Vlaardingen*, december 2008.

Archief Gemeentebestuur Vlaardingen 1813-1962, inv.nr.1225, 1917, agenda nr. 347. Onderwijs aan achterlijke kinderen.

Augustinus, G.J., Delft, onderwijzer aan de school 1958-1962. Telefoongesprekken op 14 mei en 4 juni 2009.

Brusse, M.J., *Zielige kinderen en de pogingen om ze voort te helpen. Zwakzinnigen*. [De school voor buitengewoon lager onderwijs te Vlaardingen]. Stadsarchief VII G 256.

Frantsen, H., *Lezing gehouden voor de Inspectievergadering Brielle te Rotterdam In de*

Het is 1952, leerlingen van klas zes van de hoofdschool leveren hun taak in bij meester Vuyk. Als ze het goed gedaan hebben, krijgen ze uit de bakken een kaart met een nieuwe taak. Een andere leerling, staande voor het bord, lijkt sommen te maken. Boven het aquarium hangt de kaart van Nederland. Er moest geleerd worden.
(Foto: Collectie Vuyk).

Diergaarde. 22 mei 1930.

Frantsen-Bieleman, W.G., *Brief aan het archief der gemeente Vlaardingen*. 3 januari 1958.

Gemeentelijk Inspecteur van het onderwijs, *Verslag omtrent de toestand van het openbaar onderwijs in de gemeente Vlaardingen gedurende het cursusjaar 1962/1963*. Idem 1963/1964, 1965/1966, 1966/1967.

Hemmes, directeur school voor Speciaal Basis Onderwijs Kameleon, Vlaardingen, gesprek, op 13 mei 2009.

Hof, J.W. van 't, Westerbork, onderwijzer aan de school in de jaren 1956-1957. Telefoon-gesprek op 24 maart 2009.

Jaarverslagen *Vereeniging Zorg voor het achterlijke kind*, van 1926 t/m 1955, m.u.v. het jaar 1944.

Koninklijk Besluit d.d. 10 april 1920 tot goedkeuring van de *Vereeniging Zorg voor het achterlijke kind*, gevestigd te Vlaardingen. Stadsarchief 682 B.

Leeuwen, Jaap van, *Meester Frantsens ideeën verwezenlijkt. De ontwikkeling van de zorg voor geestelijk gehandicapten in Vlaardingen*. Vlaardingen 1993.

Leefflang, C., *Brief aan de wethouder van onderwijs inzake tests*. 17 september 1919.

Nederlandsch-Onderwijzers-Genootschap en Bond van Nederlandsche Onderwijzers, *Adres aan den Raad met het verzoek, wel te willen overgaan tot de oprichting van een inrichting voor het onderwijs aan achterlijke kinderen*. Juli 1917.

Raadsverslag gemeente Vlaardingen, *Vergadering van den 8 Mei 1919*. blz.399-408.

Rogge, Elis. M., De weefkamer te Vlaardingen. In: *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 21 juni, 1928.

Rooij, J. de, Zwolle, hoofd van de Ericaschool, later van de Dr. Albert Schweitzer-school, E-mails en foto's, maart 2009.

Soeteman, A., *150 jaar sociale zorg in Vlaardingen 1795-1945*. Zuid-Hollandse Studiën, deel X, Voorburg, 1962.

Stamboek School voor B.L.O. aan de Zomerstraat, Ericaschool, Dr. Albert Schweitzer-school, 1919-2004.

Verslag van den toestand van het lager onderwijs en het bewaarschoolonderwijs Gemeente Vlaardingen over het jaar 1900, gedaan door de Plaatselijke Schoolcommissie aan den Raad der gemeente. Idem over de jaren 1902, 1906, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1915, 1916, 1917, 1918, 1921, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935.

Vuyk, S., *Bij het 30-jarig bestaan der Vereniging 'Zorg voor het achterlijke kind' te Vlaardingen*. April 1950.

Vuyk Jr, Simon, *Op de wip. Een brief aan mijn kleinkinderen*. Deventer, 2007. Stadsarchief IX-D-24.

Vuyk Jr, Simon, *Aan de oevers van de Rijn. Drie brieven aan mijn kleinkinderen*. Deventer, 2007. Stadsarchief IX-D-25.

Vuyk Jr, Simon, *Uit de letterlievende fuik*. Deventer, 2008.

Vuyk Jr, Simon, Deventer, gesprek op 9 april 2009.

Aanleiding tot het schrijven van dit artikel was het contact met dr. Simon Vuyk, schrijver van een artikel voor het Historisch Jaarboek 2009 en zoon van het vroegere hoofd van de school.

De schrijver van dit artikel was in 1960 hospitant en van 1963-1965 onderwijzer aan de school voor B.L.O. aan de Zomerstraat.

Dank aan allen die aan de totstandkoming van dit artikel meewerkten, in het bijzonder Erika Verloop van het Stadsarchief.

LOFLIED OP VLAARDINGEN

door J. H. SPEENHOF

bij zijn optreden te Vlaardingen gezongen op
30 December 1936, ter gelegenheid van het
Huwelijk van

PRINSES JULIANA en PRINS BERNHARD

Toen de wakkere Romeinen
Kwamen in Batavenland
Vonden zij reeds Flaeterdinge
Aan de wijde Heliumkant.
Vlaardingen is oud en waardig
Ouder ook dan Rotterdam
Eeuwen lang was het al veste
Der Kaninefatenstam.

Dertigduizend Vlaardinganten
Wonen thans in hunne stad
En het lieve spaarbankboekje
Heeft de baby al gehad.
Dertigduizend goede monden
Eten hier hun potje mee
Dertigduizend stemmen roepen
Leve VLAARDINGEN . . . HOEZEE!

Vlaardingen houdt van gekuier
In zijn park, genaamd: het Hof
Heerlijk is het daar te toeven
Ver van alle steedsche stof
Als men Vlaardingen ook eenmaal
Van zijn groene Hof ontrooft
En het toch eens uit wil wezen
Gaat men van: . . . 't Oft naar 't Oofd.

Vlaardingen is om zijn bestwil
Wel eens wat voor zoenen bang
Want het Hof wordt steeds gesloten
Eén uur na: . . . zonsondergang.
Die moderne flauwiteiten
Laten er de burgers koud
Daar men hier in: . . . Vlaredingen
Niet van rare dingen houdt.

Ach, waar is die tijd gebleven
Van die pracht Vlaardingsche Boot?
Deze dienst is overleden
En herrijst niet uit den dood.
Al is vare' ook je ware
Voor een stad, zóó dicht aan zee
Tegenwoordig neemt een diesel
Al de reisbelusten mee.

Haring is wel één met Vlaaring
En dat vischje is hier fijn
En Van Abshoven deed dikmaals
Mij getuige daarvan zijn.
Heel wat tonnetjes vol ziltigs
Heb ik van hem opgesmuld
En in pittige gedichten
Heb ik dan mijn dank gehuld.

Laat de Bolsjewieken vechten
Laat de Russen maar begaan
Duizende geliefde kantjes
Voeren we voor Moskou aan.
Laat men er maar haring smullen
Gun die elken Bolsjewiek
Want de haring hier uit Vlaaring
Doet niet mee aan politiek.

Even stoer als vroeger jaren
Zijn de visschers hier altijd
Velen zijn helaas gebleven
In den barren zeemansstrijd.
En een comité is bezig
Voor een passend monument
Waarmee alle heldendaden
Van de zee worden erkend.

Vlaardingen kan zeker bogen
Op een groote industrie
Zeep en kunstmest, melk en olie
Alles wijst op energie.
Schepen bouwen, havenwerken
Meubelen en magnesiet
Vlaardingen weet zich te roeren
En op ieder . . . werkgebied.

Waar men suiker raffineerde
Komt een margarine-werk
Als de boeren maar niet klagen
Daarin zijn de boeren sterk.
Op de kurkdroge Sahara
Komt een badgelegenheid
En een fijn Rie Mastenbroekje
Wordt al ernstig voorbereid.

Vlaardingen heeft concurrentie
 Vlaardinger-Ambacht doet zijn best
 De belasting is er lager
 En het wint het op het lest.
 Maar de Vlaardingsche Begraafplaats
 Vindt men daar juist aangelegd
 Alle Vlaardingers die komen
 Dus in 't Ambacht eens terecht.

Alle Vlaardingers zijn netjes
 Niemand spreekt van iemand kwaad
 Wat ze buitenaf uitvoeren
 Is iets wat er buiten staat.
 Maar de kloeke Burgemeester
 Die steeds goede raden geeft
 Weet allang al welke haring
 Of hij in het vaatje heeft.

Wethouders van groote kennis
 Zijn hier: Don, Van Rijn en Buis
 Alle drie zijn in het kuipen
 En het tonnenmaken thuis.
 Maar nu kuipen zij geen duigen
 Met de hoepen bij elkaar
 Maar het welzijn der Gemeente
 Houden zij nu kant en klaar.

Vlaardingen heeft niet te klagen
 En zijn kas wordt goed beheerd
 Eenmaal wordt Vlaardinger-Ambacht
 Heel beleefd geannexeerd.
 Juist omdat er de begraafplaats
 Keurig wordt geëxploiteerd
 Vinden we dat beider toekomst
 Maar te samen wordt gemeerd.

Nu de goede jaren komen
 Krijgt ook Vlaardingen zijn deel
 En de heele wijde wereld
 Wordt veranderd van tooneel.
 Zeven slechte jaren gingen
 Zeven vette breken aan
 Leve Vlaardingen voor alles
 En zijn welvarend bestaan!

J. H. SPEENHOFF.

Handwritten note: f14/4/1909 7/5/09

Boek- en cdbesprekingen

‘Geuzenverzet en surrogaatzeep. Inventaris van de Tweede Wereldoorlog Collectie van de Stichting Jan Anderson’ door Peter de Haas en Perry Moree. Dat Jan Anderson een verwoed verzamelaar is, is velen wel bekend. Dat hij daarbij ook veel voorwerpen uit of rond de Tweede Wereldoorlog verzamelt, weten veel mensen ook wel. Maar dat zijn collectie de belangrijkste particuliere verzameling in zijn soort is, is misschien minder bekend. De verzameling bevat zeel veel belangwekkende objecten, en heeft diverse malen ook gefungeerd als bron van requisieten in films, zoals Soldaat van Oranje en Zwartboek. Maar het was eigenlijk nooit goed bekend wat er allemaal in de collectie zit, omdat die nooit goed was geïnventariseerd. En dat is nu gedaan, uiteraard in een digitaal en dus voor deskundigen gemakkelijk toegankelijk systeem. Dat heeft als voordeel dat je relatief eenvoudig ook een lijst kunt maken van alles. En die is nu in boekvorm uitgegeven, onderverdeeld in de categoriën Verzetsgroep De Geuzen, Handschriften en documenten, Huisraad en consumptiegoederen, Drukwerk, Militaria, Medailles, (leg)penningen en eretekens en Overige onderwerpen. Interessant om te bekijken, en door de illustraties van een aantal belangwekkende voorwerpen ook mooi om te zien. En fraai vormgegeven door, wie anders, onze ‘historische’ drukker Stout.

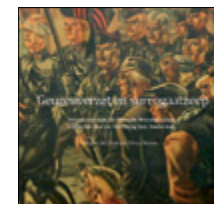
‘Geuzenverzet en surrogaatzeep. Inventaris van de Tweede Wereldoorlog Collectie van de Stichting Jan Anderson’ door Peter de Haas en Perry Moree. Te koop bij het Streekmuseum Jan Anderson en in de boekhandel voor € 10,00.

‘Vlaardingen Klassiek’ een cd met oude en nieuwe klassieke muziek van en door Vlaardingers, samengesteld door Ben van de Linden. Dit nieuwste project van onze muzikale stadgenoot brengt een aantal (nu veelal ex-)Vlaardingers bijeen op een cd met uiteenlopende muzieksoorten en –stijlen. Dirigent Gerrit Schuil, klarinettist Hans Hardonk, pianist Léon Bak, blokfluitist Pieter van Houwelingen, componist Joey Roukens, klavecimbelspeler Ernst Stolz en pianist Ben van de Linden zelf. En, ja, ook Jeanine Jansen doet mee: zij voert een werk van Joey Roukens uit (maar ze is geen Vlaardingse, natuurlijk). Mooie muziek, een genot om naar te luisteren. Maar wat de cd extra boeiend maakt is het boekje met de beschrijving van de achtergrond van de uitgevoerde werken, en de persoonlijke herinneringen van de Vlaardingse maestro’s aan de Haringstad.

Leden van de HVV kunnen de cd met korting bestellen: op de website www.xs4all.nl/~bbsongs/ onder Klassieke CD kunt u bij de bestelling uw HVV lidmaatschapsnummer opgeven, dan kost hij slechts € 15,00.

“Een pakhuys en erf” in de 2^e Scheveningse Buurt: Willem Beukelszoonstraat 2. Van ’t Oft naar ’t Oofd, deel 16’ door Jan Anderson en Paul Westerdijk. Het Streekmuseum Jan Anderson bezit een enorme collectie voorwerpen, die tot voor kort niet optimaal waren opgeslagen; en er was chronisch ruimte tekort. Om daar iets aan te doen heeft Jan Anderson in 2009 het pand van Haringhandel Nieuwstraten gekocht, en het op laten knappen en laten inrichten als depot. Dat proces is nu afgerond en ter gelegenheid daarvan is de geschiedenis van het pand beschreven in deel 16 van Jan’s reeks informatieve boekjes. Leuk geschreven en voorzien van veel kleurrijke illustraties. *“Een pakhuys en erf” in de 2e Scheveningse Buurt: Willem Beukelszoonstraat 2. Van ’t Oft naar ’t Oofd, deel 16’ door Jan Anderson en Paul Westerdijk. Verkrijgbaar bij het Streekmuseum Jan Anderson en de Vlaardingse boekhandel voor € 2,50.*

(Eric van Rongen)

Ledenactiviteiten

De eerste lezingen in dit nieuwe seizoen zijn alweer voorbij wanneer u dit leest. In december hebben we traditiegetrouw geen lezing, maar in het nieuwe jaar kunt u weer volop genieten - in woord en beeld - van het Vlaardingen van resp. zo'n 50 en 100 jaar geleden.

Op **dinsdag 25 januari** houden we in de (vernieuwde) Brasserie van het Zonnehuis aan de Dillenburgsingel een avond van, voor, en door de leden, waarbij (oude) dia's in het middelpunt staan.

Verzoek daarbij is aan alle leden om eens in hun dia-verzameling(en) te kijken naar een stuk of 10 tot 25 dia's over een bepaald onderwerp, een bepaalde periode of anderszins, die een leuke kijk geven op een oud stukje Vlaardingen. Hoe zagen de panden er toen uit, die nu mogelijk gesloopt of (hopelijk wellicht) gerestaureerd zijn. En de samensteller

van de reeks mag daarbij zelf de toelichting geven, of laat dat desgewenst over aan een bestuurslid dan wel een andere bezoeker aan de bijeenkomst, of we laten 'de zaal spreken'... De aanvang is om 20.00 uur, en de zaal is open vanaf 19.45 uur. Rond 22.00 uur gaan we dan afsluiten.

De avond van **dinsdag 22 februari** wordt gehouden in de zaal van de Lyndraajer aan de Baanstraat. Siebe Idzinga neemt ons (net als enkele jaren geleden) mee terug in de tijd, als een 'Uitstapje naar het Vlaardingen van 1910'. Aan de hand van artikelen en advertenties uit de (Nieuwe) Vlaardingse Courant van destijds mijmert hij met ons over wat de inwoners van Vlaardingen bezig hield aan het begin van de vorige eeuw. Ook nu zal het ongetwijfeld weer een bijzondere avond worden...! Aanvang 20.00 uur, einde omstreeks 22.00 uur.

is verkrijgbaar bij bakker Hazenberg en de Vlaardingse boekhandel.

'Het Groot Vlaardings Prentenboek' De klapper op alle verschenen boeken zo vlak voor de feestdagen is wel 'Het Groot Vlaardings Prentenboek'. Dit omvangrijk en kleurige kijkboek/naslagwerk geeft in tekeningen, prenten, gravure en aquarellen een fraai beeld van 'De vooruitgang van Vlaardingen'. Dit ware kunststuk met 190 afbeeldingen is samengesteld door Harm-Jan Luth en Peter Zuydgeest m.m.v. Jeroen ter Brugge. Het boek is een co-productie van Fontijne Beheer B.V. en het Stadsarchief Vlaardingen. Het fraai uitgevoerde boekwerk dat een aanwinst is voor iedere boekenkast kost slechts € 25,- en is verkrijgbaar bij de Vlaardingse boekhandels.

(Wout den Breems)

Op **dinsdag 29 maart** houden we traditioneel weer onze Algemene Ledenvergadering, zoals de laatste jaren gebruikelijk in het Groen van Prinstererlyceum aan de Rotterdamseweg.

Na de pauze zal Bram Keizerwaard ons van alles vertellen over 'Vlaardingen in de vijftiger jaren - op weg naar de toekomst', waarbij namen als burgemeester Heusdens, wethouders De Bruijn en Van Minnen, en hoofd Stadsontwikkeling Maarten Bot ongetwijfeld regelmatig de revue passeren.

De aanvang van de Ledenvergadering is om 20.00 uur, en na de pauze van rond 20.30 uur zal dan de lezing beginnen.

De invulling van de laatste lezingenavond voor dit seizoen, die gehouden zal worden op **dinsdag 26 april** (vlak na pasen dus) is nog niet helemaal bekend. U leest daarover in ons volgende Tijd-Schrift.

Wel willen we u alvast attenderen op de Voorjaarsexcursie, onze jaarlijkse busreis, die op **zaterdag 25 juni** plaatsvindt. Het doel van de reis is dit keer Deventer - weliswaar iets verder dan gebruikelijk, maar de reis naar Nijmegen toonde aan dat het toch prima te doen zal zijn. We vertrekken een kwartiertje eerder, om 08.15 uur vanaf het zwembad (en 5 minuten later vanaf het benzinestation Holysingel), zodat we toch op onze bekende tijd 'aan de koffie' in Deventer kunnen. We hebben alweer contacten om daar een prima excursie en stadswandeling te organiseren, met tussen de middag ook een goedverzorgde lunch, en 's middags voor de liefhebbers gelegenheid om er op eigen gelegenheid op uit te trekken, dan wel met de groep een andere activiteit in de stad te ondernemen.

De kosten zullen dit keer € 40,- p.p. bedragen voor leden (en hun partner), en niet-leden betalen € 5,- extra, óók inclusief lunch. We proberen dan ook weer rond zes uur in Vlaardingen terug te zijn.

Opgeven voor deze excursie kan vanaf

nu, door overmaking van € 15,- op de giro van onze penningmeester (zie colofon), onder vermelding van 'Deventer'. Het restant dient dan voor 1 juni betaald te zijn, en mocht u onverhoopt toch niet meekunnen dan krijgt u ook tot op dié datum (zonder inhouding) uw inschrijfgeld retour. Voor de voorbereiding hebben we echter al graag een indruk van de te verwachten belangstelling, dus graag niet te lang wachten met uw inschrijving!

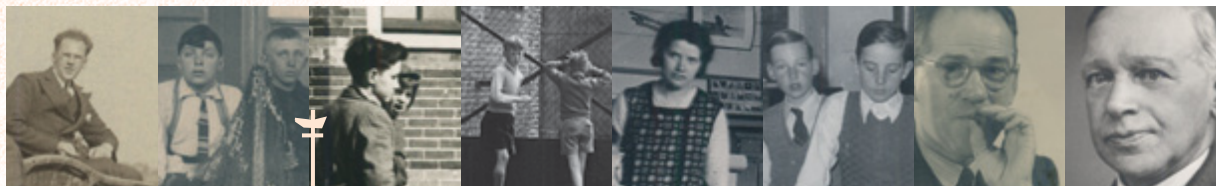
Verder vermelden we u ook nog weer dat u elke zaterdagmorgen van 10 - 11 uur in het radioprogramma 'Oud-Vlaardingen' bekende en minder bekende Vlaardingers kunt beluisteren die vertellen over hun verleden in onze mooie stad, of over actuele zaken rond historische momenten. Bijdragen van luisteraars zijn hierbij ook hartelijk welkom! Het programma wordt herhaald op zondagmiddag om 12.00 uur en dinsdag- (en soms donderdag)avond om 21.00 uur, op Omroep Vlaardingen, aan het einde van de FM-schaal en op kabel op FM 105.9.

Tot slot: op 17 januari begint weer de voorjaarseditie van de Ken-uw-Stad cyclus. Alle informatie daarover kunt u vinden op www.ken-uw-stad.nl, maar kunt u ook bij mij opvragen, in de winkel (naast de molen) op werkdagen van 10 - 17.30 uur, of telefonisch (zelfde tijd) op 435 3322.

Het is een cyclus waarbij u altijd weer nieuwe kennis opdoet over Vlaardingen, zowel over het verleden als het heden, en de bijeenkomsten vinden t/m mei plaats op steeds wisselende locaties. We laten u dus letterlijk 'alle hoeken van de stad zien'. Het is beslist de moeite waard om het eens te proberen - zo'n 2000 deelnemers gingen u in de afgelopen 20 jaar voor!

Namens de werkgroep ledenactiviteiten:
Arie Ouwendijk

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl